

THEORETICAL ASPECTS OF NATIONAL SECURITY

Abstract: National security is a state of protection of the vital interests of the individual, society and the state from internal and external threats. The main components of the security of the state and society include military, economic, social, environmental, information security covering the whole spectrum of issues for the physical survival of the state, protection and preservation of its sovereignty and territorial integrity.

Author information:

Tihomir Solakov

PhD

University of Veliko Tarnovo

“St. Cyril and St. Methodius”

Faculty of philosophy, Department of National security

✉ tih35@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

national security; security; national security strategy

Въведение

Съдържанието на сигурността е било различно във времето, поради влагането на различен смисъл и важност от различните слоеве на обществото в зависимост от обществените отношения. Най-често при определяне съдържанието на понятието „национална сигурност” са били вземани предвид отношенията между държавата и сигурността. В различни периоди от време се е смятало, че държава означава повече сигурност, като престава да има това абсолютно значение и ценност на по-късен етап в резултат на появата на други ценности и блага. По своята същност националната сигурност, бидейки резултат от състоянието на обществото, поражда в него и процеси от различно естество и характер. Разбира се, дори и при това положение националната сигурност продължава да бъде благо за обществото.

Изложение

„Националната сигурност” е интегративно понятие и явление, което може да се постигне и гарантира единствено като система от мерки в конкретно посочени и йерархично подредени направления. Това би трябвало да става в демократичните страни чрез дейността на легитимни институции и структури с взаимодействащи си функции.¹

В своята книга „Държавата през ранните времена. Произход и форми на управление” Роман Херцог посочва, че “Сигурността по отношение на враговете винаги е била великолепен

¹ Иванов Д: „Националната сигурност на България? Има ли място за дискусия? ”, 29.05.2017г., <http://epicenter.bg/article/Prof--Dimitar-Ivanov--Natsionalnata-sigurnost-na-Balgariya--Ima-li-myasto-za-diskusiya-/128513/11/0>

мотив за основаване и укрепване на държави”². Последното по същество се подкрепя и допълва от Константин Казаков, според когото „Националната сигурност” като категория е динамично състояние, при което за държавата и обществото не съществува пряка опасност от въоръжена агресия, политически диктат или икономическа принуда. Ако все пак такава се появи, то те ще бъдат надеждно защитени. Тя отразява връзката на сигурността с нацията, с определена териториално-държавна общност, характеризира състоянието на тази нация като цялостна система, включваща обществените отношения и общественото съзнание, обществените институти, съдействащи или пречатващи реализацията на националните интереси. На националната сигурност са присъщи специфични политически, икономически, социални, етнически, духовни, военни, информационни и екологични компоненти, всеки от които самостоятелно или в съчетание с другите, както и с редица странични фактори, може да се окаже критичен за държавата.³

В зависимост от различните аспекти на обществения живот националната сигурност:

- може да бъде разглеждана като съвкупност от различни сфери за сигурност: политическа, икономическа, военна, социална, екологична и т.н., които по своята същност се явяват комплексно явление зависещо от различни фактори, свързани с националната сигурност пораждащи се от самата системност и интегралност на обществото.

- може да бъде разглеждана като непрекъснато протичащи процеси на взаимодействия и конфликти в една многопластова функционална система, които засягат жизнено важните интереси на личността, обществото и държавата⁴. В резултат се решават задачи, посочени Конституцията, законите, „Стратегията за национална сигурност”, свързани с функциониране на системата. На база на получените резултати от решаването на задачите се предлагат решения в изготвени на институционално равнище в доклади и отчети.

- нормативно се изразява чрез система компоненти, описващи конкретно устойчивостта на модела “национална държава” по принципа “тук и сега”⁵.

- може да се определи в достатъчно висока степен на защитеност на жизненоважните национални интереси от съвременните рискове и заплахи, благодарение на които това състояние поражда в обществените настроения господстващо чувство на сигурност, от което произтича относително устойчиво състояние на нацията, характеризиращо се с обективни външни и вътрешни условия⁶.

Високата степен на възможността на държавата самостоятелно да компенсира, неутрализира или управлява различните видове заплахи и надеждно да защитава гражданските, обществени и държавни интереси, които в съвкупност съставляват националните интереси, независимо от намеренията, действията и позицията на други страни, етнически, икономически, религиозни и други образувания се явява критерий за гарантиране на националната сигурност⁷.

² Херцог, Р. „Държавата през ранните времена. Произход и форми на управление. ”, София, Лик, 1997 г., с.87.

³ Казаков Константин, „Управление на системата за защита на националната сигурност”, София, 2016г., ISBN 978-954-334-181-8, стр.14

⁴ Прохожева, А.А., „Общая теория национальной безопасности”, М., 2005, с. 25- 33

⁵ Вж. Гиндев Е., „Национална сигурност и държавна мощ“, Цикъл от лекции, (шеста лекция), www.nacbezbz.eu

⁶ Ангелов, А., „Системата за национална сигурност в новите условия.“, София, 2000., с. 18

⁷ Стойчев, С., „Политика за сигурност и отбрана – някои теоретични положения.”, София, Военна академия „Г. С. Раковски”, 1999г. 5стр.-9 стр.

В различните исторически периоди съдържанието на понятието за сигурност е било различно. В зависимост от наложените в една система обществени отношения сигурността е имала различен смисъл и важност за различните слоеве на обществото. Обикновено тя се измервала с отношението между властта и сигурността. И по-точно отношението Държава - Сигурност.

Главна причина за възникването на държавата е била потребността да се гарантира сигурността, тоест, отбраната и обществения ред на обществото. Държавата е функция на желанието на обществото за повече сигурност. Дълго време се е смятало, че силна държава означава повече сигурност. Но в определен момент започва да се смята, че държавата престава да значи повече сигурност. Защото освен сигурност се появяват и други ценности и блага - например свободата и човешките права- като основа на демокрацията.⁸

В специализираната литература различните автори посочват, че понятието „Национална сигурност” е съвкупност от различни елементи. Според едни от тях националната сигурност по същество обозначава устойчивостта по отношение на външни действия на някакво явление (система), а според други тя е разумна и последователна външна политика свързана с изграждането на съвременни въоръжени сили.

Терминът „Национална сигурност” („national security”) има американски корени, а неговото широко използване в англоезичните държави се обяснява с два факта. Първо думата „nation” в английския език се отъждествява не само с нация, но и със страна. Второ, западните страни използват основен съответстващ стандарт: една нация - една страна (една държава). Следователно в англоезичните държави терминът „national security” е изключително удобен да обозначава защитеността на съвкупния интерес на една нация (държава) и нейните граждани. По този начин в настоящия етап от социалното развитие на САЩ националната сигурност се разбира като дейност на държавата за използване на всички компоненти на държавната власт за защита и насърчаване на националните интереси.⁹

За първи път терминът „Национална сигурност” е употребен от президента на САЩ Теодор Рузвелт през 1904г. като синоним на понятието „отбрана”.¹⁰ През 1915 г. президентът на САЩ Удроу Уилсън (1913—1921 г.) по време на изнасяне на реч напомнима, че понятието „национална сигурност” се е упоменавало още в Декларацията за правата на Вирджиния през 1776, изготвена основно от един от основателите на САЩ, Джордж Мейсън, съгласно която: „Правителството се създава или трябва да бъде създадено за общата полза, защитата и сигурността на хората, нацията или общността”¹¹. През 1943 г. Уолтър Аниман дава първото определение за „националните интереси”: „Държавата се намира в състояние на сигурност, когато не ѝ се налага да принася в жертва своите законни интереси, за да избегне войната и когато тя е в състояние да защити при необходимост своите интереси чрез водене на война”.¹²

⁸ Гьозен Р, „Панорама на събитията 154”, „Дискусии по световната сигурност”, коментар, <https://www.trt.net.tr/bulgarian/proghrami/2015/12/12/diskusii-po-svietovnata-sighurnost-406637>

⁹ Блатин В., *Государственная безопасность Российской Федерации: становление и современное содержание понятия*, <https://cyberleninka.ru/article/n/gosudarstvennaya-bezopasnost-rossiyskoy-federatsii-stanovlenie-i-sovremennoe-soderzhanie-ponyatiya>

¹⁰ Саиута А., „Национальная безопасность как социальное явление современная парадигма”, вестник военного университета, 2007, №3 (11), с. 36-43.

¹¹ Greene, Jack (ed.). *Encyclopedia of American Political History*. New York: Scribner's, 1984, p. 856, цит. по Игорь Ногаев, Игорь. Категории „национальный интерес” и „национальная безопасность.: ЭПК, 2008, № 2, 69—83, с. 78.

¹² Петровский, Вг., *Доктрина Национальной безопасности в глобальной стратегии США*, М., Международные отношения, 1980, с. 323.

В следствие този термин се разработва в изследванията на американските учени Г. Моргантау, А. Уолферс, Б. Ръсел, Е. Мея, Т. Морган и др. В съвременната чуждестранна теория понятието „национална сигурност“ се тълкува като интегрирана сигурност на човешкото общество, запазване на неговите основни идеали, неприкосновеност и свобода. В Съединените щати националната сигурност се определя като състояние на обществото, в което „... Съединените щати са запазени като свободна нация и се спазва целостта на основните ѝ институции и ценности“.¹³

В първите години след края на Втората световна война понятието „Националната сигурност“ се появява първоначално в американската политология. До този период доминират понятията „отбрана“, „отбранителна способност“, отразяващи естествения стремеж да се защитят собствените граници и територия. Национална сигурност като политическа категория отразява връзката на сигурността с нацията, с определена териториална държавна общност, характерно състояние на тази нация като цялостна система, включваща обществените отношения и съзнание, институти, съдействащи реализацията на националните интереси.¹⁴

В Западна Европа понятието „национална сигурност“ навлиза постепенно, измествайки предишни термини. Във Франция на мястото на „национална отбрана“ идва понятието „национална сигурност“, което е обяснено по следния начин: „Стратегията за национална сигурност има за цел да идентифицира заплахите и рисковете, които могат да повлияят на живота на нацията, включително по отношение на защитата на населението, териториалната цялост и работата на институциите на Републиката. Общественият ред допринася за националната сигурност.“¹⁵

Съгласно Устава на ООН, под национална сигурност на отделна страна, се разбира динамично състояние, при което за държавата и обществото не съществува пряка опасност от въоръжено нападение, политически натиск или икономическа принуда, така че те свободно да осъществяват своето развитие и прогрес.¹⁶

В пост съветския период на законодателно ниво понятието „национална сигурност“ за пръв път се появява в чл. 1 от Закона на Руската федерация от 05.03.1992 г. № 2446-1 (изменен на 26.06.2008 г.) „За сигурността“ „Сигурността е състояние на защита на жизнените интереси на индивида, обществото и държавата от вътрешни и външни заплахи“. При това под жизнено важни интереси се разбираха съвкупност от потребности, удовлетворяването на които надеждно осигурява съществуването и възможностите на прогресивното развитие на индивида, обществото и държавата. В закона към основните обекти на сигурност се отнасят: личността и нейните права и свободи, обществото с неговите материални и духовни ценности, държавата с нейния Конституционен строй, суверенитет и териториална цялост.¹⁷ В изданието през 1994 г.

¹³ Саиута А., „Национална безопасност как социално явление современная парадигма“, вестник военного университета, 2007, №3 (11), с. 36-43.

¹⁴ Коев К., „Сигурността на индивида базов фактор за национална сигурност“, https://www.brodbg.com/news-5-770-Sigurnostta_na_individa_bazov_faktor_za_natsionalna_sigurnost.html

¹⁵ Иванов Д. „Националната сигурност на България? Има ли място за дискусия?“, 29.05.2017г., <http://epicenter.bg/article/Prof--Dimitar-Ivanov--Natsionalnata-sigurnost-na-Balgariya--Ima-li-myasto-za-diskusiya-/128513/11/0>

¹⁶ Коев К., „Сигурността на индивида базов фактор за национална сигурност“, https://www.brodbg.com/news-5-770-Sigurnostta_na_individa_bazov_faktor_za_natsionalna_sigurnost.html

¹⁷ Овчинников А., „Формирование понятия „Национальная безопасность“ в истории государственной правовой мысли“, Методология политико-правовых исследований“, <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-ponyatiya-natsionalnaya-bezopasnost-v-istorii-gosudarstvenno-pravovoy-mysli>

„Кратък речник на специалните термини за ръководния състав на Въоръжените сили на Руската Федерация” е записано¹⁸, че „Сигурност на държавата, национална – състояние, при което се обезпечават защитата на жизнено важните интереси на държавата и гражданското общество в икономическата, политическата, военната, екологическата, хуманитарната и други области”.

За първи път официалната употреба на термина „национална сигурност” в Руската Федерация е в приетият през 1995 г. федерален закон на Руската федерация „За информация, информатизация и защита на информацията”. В последствие понятието „национална сигурност” получава своето обосноваване и разяснение в Посланието на президента на Руската федерация до Федералното събрание на Руската Федерация „За националната сигурност” от 13 юни 1996 г., в Концепцията за национална сигурност на Руската федерация от 1997 г.¹⁹ С указ на Президента на Руската федерация от 10.01.2000г. с №24 е утвърдена Концепцията за национална сигурност на Руската Федерация, в която под национална сигурност се разбира сигурността на нейните народи и хора като носители на суверенитет и единствен източник на власт в Русия. Концепцията твърди, че излага система от възгледи за осигуряване в Руската Федерация, сигурността на хората, обществото и държавата от външни и вътрешни заплахи във всички сфери на живота. В нея са формулирани най-важните направления на държавната политика на Руската Федерация. В момента тя е загубила своята юридическа сила. В следствие на последното с Указ на президента на Руската федерация от 12 май 2009 г. с № 537 „За стратегията за национална сигурност на Руската федерация до 2020 г.” понятието „национална сигурност” се определя като състояние на защита на индивида, обществото и държавата от вътрешни и външни заплахи, което позволява да се гарантират достойни конституционни права и свободи, достойно качество и стандарт на живот на гражданите, суверенитета, териториалната цялост и устойчивото развитие на Руската федерация, отбраната и сигурността на държавата.²⁰

Всяка държава, в зависимост от нейния международен статут, политически и икономически суверенитет и специфични национални ценности и интереси определя националната си сигурност. „Стратегията за национална сигурност на САЩ се основава на тясно очертан американски интернационализъм, който отразява единството на нашите ценности и национални интереси. Целта на стратегията е да помогнем на света да стане по-мирен, но и по-сигурен. Тази цел ще постигнем по пътя на прогреса, постигане на политическа и икономическа свобода, на мирни взаимоотношения с другите страни и зачитане на човешкото достойнство.” В националната концепция за сигурност на Република Латвия, одобрена от парламента на страната през месец януари 2002 г. „националната сигурност на Република Латвия е способността на държавата и обществото да защитят и обезпечат националните си интереси и основни ценности”.²¹

¹⁸ Жинкина, Ирина. Стратегия безопасности России: Проблемы формирования понятийного аппарата. М.: Российский научный фонд, 1995, с. 7—8.

¹⁹ Саиута А., „Национальная безопасность как социальное явление современная парадигма”, вестник военного университета, 2007, №3 (11), с. 36-43.

²⁰ Овчинников А., „Формирование понятия „Национальная безопасность” в истории государственной правовой мысли”, Методология политико-правовых исследований”, <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-ponyatiya-natsionalnaya-bezopasnost-v-istorii-gosudarstvenno-pravovoy-mysli>

²¹ Стойков С., „Предизвикателството на дилемата за сигурност – или какво не искаме да знаем за сигурността? ”, Национална кръгла маса „Национална сигурност и миграционен натиск рискове и решения”, проведена през 11 април 2016 г. в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Благоевград, книга XII, стр.17-16

В Стратегия за националната сигурност²² от 2019г. определението на термина „национална сигурност“, което Нидерландия използва е следното: Националната сигурност е изложена на опасност, когато жизненоважните интереси на Холандската държава и/или общество са застрашени до такава степен, че това може да доведе до разрушаване на обществото”

Два основни елемента определят обхвата на понятието:

1. Трябва да бъдат застрашени критичните интереси на Нидерландия или интересите на националната сигурност;
2. Заплахата за тези интереси трябва да бъде дотолкова сериозна, че да е довела до или да може да доведе до социално сътресение.

Интересите на националната сигурност в стратегията са класифицирани в шест категории

:

1. Териториална сигурност – безпрепятственото функциониране на Нидерландия и нейните съюзници в ЕС и НАТО като независими държави в широк смисъл или териториална сигурност в тесен смисъл.
2. Физическа сигурност – способността на хората да живеят безпрепятствено в рамките на Холандия и в рамките на тяхното собствено физическо обкръжение.
3. Икономическа сигурност – безпрепятственото функциониране на нидерландската икономика по ефективен и ефикасен начин.
4. Екологична сигурност – безпрепятствено съществуване на естествената жизнена среда в и около Нидерландия.
5. Социална и политическа стабилност – непрекъснато безпрепятствено съществуване на социален климат, в който хората могат да живеят и общностите (групите) могат да съществуват съвместно в рамките на и в съответствие с нидерландската демократична и законна държава и нейните общи ценности.
6. Международно право-съществуването на международна система от правила, стандарти и споразумения, създадена за целите на международния мир и сигурност.

Стратегията за национална сигурност на Обединеното кралство²³ не дава пряка дефиниция на понятието „национална сигурност“, но съдържанието му се извлича от целите, които стратегията поставя, а именно:

„- първата цел на националната ни сигурност е да пазим своите граждани-у дома и в рамките на нашите презокеански територии и извън пределите на страната, да опазваме нашата териториална, икономическа сигурност, инфраструктура и начин на живот.

- втората цел на националната сигурност е да прецени и проектира нашето глобално влияние – вероятност от заплахи, които се материализират и засягат Великобритания, нашите интереси и тези на нашите партньори.

- третата цел на националната сигурност е да насърчи нашето благоденствие – да се възползва от възможностите, да работи иновативно и да подпомага британската индустрия”.

В България понятието „национална сигурност” продължава да бъде едно от най-дискутираните понятия в специализираната литература. Могат да бъдат открити повече от 100

²² Цитат от : NATIONAL SECURITY STRATEGY 2019 , publication of the NCTV on behalf of the Central Government., <https://english.nctv.nl/documents/publications/2019/09/19/national-security-strategy>

²³ Цитат от National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 A Secure and Prosperous United Kingdom, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty November 2015, <https://www.gov.uk/government/publications/national-security-strategy-and-strategic-defence-and-security-review-2015>

определения на понятието, поради което ще се опитаме да изясним неговото съдържание чрез определения, дадени в няколко закона и в Концепцията за национална сигурност на Република България.²⁴

1. В приетата на 16.04.1998 г. от 38 Народно събрание на Р България Концепция за националната сигурност на Република България в чл.20 се дефинира понятието за „Национална сигурност”, по следния начин: „Национална сигурност има, когато са защитени основните права и свободи на българските граждани, държавните граници, териториалната цялост и независимостта на страната, когато не съществува опасност от въоръжено нападение, насилствена промяна на конституционния ред, политически диктат или икономическа принуда за държавата и е гарантирано демократичното функциониране на държавните и гражданските институции, в резултат на което обществото и нацията запазват и увеличават своето благосъстояние и се развиват.”²⁵. С приемането през 1998 г. на Концепция за национална сигурност за пръв път се даде насока за формулиране на определение за национална сигурност, което намери развитие в нормативната уредба чрез Закона за защита на класифицираната информация и Закона за Държавна агенция „Национална сигурност”²⁶.

2. В Стратегия за национална сигурност на Република България, приета от НС на 08.03.2011г се посочва, че тя „очертава по-широко разбиране за националната сигурност, като извежда на предно място сигурността на гражданина, обществените и икономическите аспекти, без да подценява измеренията, свързани с отбраната, външната политика, разузнаването, охраната на обществения ред и защитата на законността. Повече от всякога става очевидно, че крайният продукт и същинският смисъл на понятието „национална сигурност” е защитеността на отделния гражданин, неприкосновеността на неговата свобода и достойнство.”²⁷.

3. В Актуализираната стратегия за национална сигурност на Република България приета с решение на Народното събрание на 14.03.2018г. се посочва, че „Стратегията очертава по-широко разбиране за националната сигурност, като извежда на предно място сигурността на гражданина, обществените и икономическите аспекти, без да подценява измеренията, свързани с отбраната, външната политика, разузнаването, охраната на обществения ред и защитата на законността. Крайният продукт и същинският смисъл на понятието „национална сигурност“ е гарантирането на човешката сигурност и защитата на свободата и достойнството на гражданина, както и защитата на суверенитета, териториалната цялост и опазването на държавната граница. Промените в регионалната сигурност в Черноморския регион, Близкия изток и Северна Африка през последните години и очертаващите се тенденции определят необходимостта от гъвкаво, балансирано и синергично използване на политиките и инструментите на националната мощ за защита на националните интереси.”²⁸.

Единна законова дефиниция на понятието „национална сигурност” до 2015г. от гледна точка на законодателството в Република България не е имало. В подкрепа на последното са следните факти:

²⁴ Нейкова М., „Понятието „Национална сигурност” – Съвременни аспекти”

²⁵ Концепция за националната сигурност на Република България, обнародвана в Държавен вестник, бр. 46 от 22.04.1998г.

²⁶ Стратегия за национална сигурност на Република България, приета с решение от 08.03.2011г. от Народното Събрание, обн. в Държавен вестник, бр.19 от 08.03.2011г.

²⁷ Стратегия за национална сигурност на Република България, приета с решение от 08.03.2011г. на Народното събрание, обн. в Държавен вестник, бр.19 от 08.03.2011г.

²⁸ Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, приета с решение на Народното събрание на 14.03.2018г., обн. в „Държавен вестник”, бр.26 от 23.03.2018г.

1. Законът за защита на класифицираната информация дава следното определение за понятието „Национална сигурност”, според което „Национална сигурност” е състояние на обществото и държавата, при което са защитени основните права и свободи на човека и гражданина, териториалната цялост, независимостта и суверенитетът на страната и е гарантирано демократичното функциониране на държавата и гражданските институции, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние, и се развива.”²⁹.

2. В Закона за Държавна агенция „Национална сигурност”, приет на 11.12.2007 г. с допълнителна разпоредба през 2009 г. е записано следното определение: „Национална сигурност” е динамично състояние на обществото, при което са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната, когато са гарантирани демократичното функциониране на институциите, основните права и свободи на гражданите, устойчивото икономическо развитие и благосъстоянието на населението, както и когато страната успешно защитава националните си интереси и реализира националните си приоритети.”³⁰.

3. В Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност в сила от 01.11.2015 г. се дава следното определение в чл. 2: „Национална сигурност е динамично състояние на обществото и държавата, при което са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната, когато са гарантирани демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива, както и когато страната успешно защитава националните си интереси и реализира националните си приоритети.”³¹. В обхвата на закона липсват такива елементи като: националните интереси, териториалната цялост, основните права и свободи на гражданите, демократичното функциониране на държавата и т.н., като в него се дава само регламентация на онази част от национална система за сигурност, която е пряко ангажирана със защитата на националната сигурност, респективно системата за нейната защита. В новелата на чл.3, ал.2 от закона са регламентирани основните принципи на функциониране на системата за национална сигурност, а именно: „Националната сигурност предполага и изисква:

1. анализ на спецификите и зависимостите в средата за сигурност и ранно предупреждаване за възникване на рискове;
2. недопускане, намаляване и предотвратяване на рискове;
3. противодействие на заплахи и посегателства;
4. управление и преодоляване на кризи;
5. установяване, означаване и защита на критичната инфраструктура.”³².

Направеният анализ дава основание да се извлече извод, че всяка държава сама за себе си определя пределите и приоритетите на националната си сигурност, стъпвайки и използвайки за основа международния си статут, политически и икономически суверенитет и специфични национални ценности и интереси. Общото в горните определения е, че посредством отчитането

²⁹ Закон за защита на класифицираната информация, приет от НС на 22.04.2002г., обн. Държавен вестник, № 45, 30.04.2002 с редица изменения и допълнения в следващи броеве.

³⁰ Закон за Държавна агенция „Национална сигурност”, обнародван в Държавен вестник, бр. 109 от 20.12.2007, с редица изменения и допълнения в следващи броеве; въпросната допълнителна разпоредба е обнародвана в „Държавен вестник”, бр. 93 от 2009г.

³¹ Закон за Управление и Функциониране на Системата за Защита на Националната Сигурност, Обн. ДВ. бр.61 от 11 Август 2015г., изм. ДВ. бр.94 от 13 Ноември 2018г.

³² Закон за Управление и Функциониране на Системата за Защита на Националната Сигурност, обнародван в Държавен вестник, бр. 61 от 01.11.2011г.;

на влиянието на регионалните и глобалните фактори се обхващат всички предизвикателства, рискове и заплахи за сигурността, които биват преодолявани на ниво национална държава. Следователно понятието национална сигурност при различните държави се дефинира по различен начин, свързвайки го с националните измерения на сигурността за конкретната държава. По своята същност националната сигурност представлява комплекс от мерки за противодействие на вътрешни и външни сили и конкретни посегателства във връзка със закрилата и благосъстоянието на гражданите, които се предприемат от държавата за осигуряване на своето оцеляване и безопасност.

По същество, националната сигурност е призвана преди всичко да гарантира ненакърнимостта на основните, жизнено важни интереси: националния суверенитет, териториалната цялост на държавата и защитата на нейното население, т.е., такива интереси, за постигането на които по-скоро се воюва, отколкото се върви към компромис. Иначе казано, националната сигурност – това е стратегия, насочена към осигуряване на жизнено важните интереси на националната държава. Това е класическият, реалистски подход към проблема.

Конкретни посегателства срещу националната сигурност са свързани със съзнателни, трайно извършвани действия или бездействие, с които се нанасят вреди на националните интереси по отношение на интересите на гражданите и гражданското общество, така, както те например са посочени от чл. 23 от Концепцията за национална сигурност на Република България от 1998г.³³. Тези деяния са криминализирани и са с най-висока степен на обществена опасност, като влизат в групата на т. наречените „тежки престъпления”.

Друг вид посегателства са противоправните общественоопасни деяния, които нанасят вреди на националната сигурност, но не представляват престъпления.³⁴ Към посегателствата се включват и събития и действия, с които се създават заплахи и рискове за националната сигурност, при наличието на които системата може да започне да изпитва дефицит на сигурност и да се намира в състояние на несигурност. По своята същност заплахата е неотделима от рисковете, пред които тя изправя обществото на националната държава³⁵. Рисковете са потенциални загуби, които най-общо могат да се разделят на преки и непреки. Преките засягат територията и гражданите, а непреките – интересите на държавата или нейните съюзници. Посегателствата могат да се изразяват и в създаването на условия и предпоставки за нанасяне на вреди.

Годините на демократичен преход показаха, че държавата е безсилна да се справи с липсата на сигурност. Трафик на хора и стоки, организирана престъпност, политическа корупция, нестабилна държавност в региона и т.н. – това са все елементи от един и същ пъзел. С него не можем да се справим с традиционните методи на вътрешната сигурност или отбраната. Трябва да действваме умно и да използваме енергията си между тях. Но преди всичко трябва да имаме визия за проблемите, които ни заобикалят. В своето динамично развитие демокрацията задава многопосочност в промяната на сигурността. Сигурността вече не е сама издигната на пиедестал като абсолютна ценност и благо на обществото, а все повече се

³³ Концепция за националната сигурност на Република България, обнародвана в Държавен вестник, бр. 46 от 22.04.1998.

³⁴ Христов, Хр., Сигурност на фирмата и противодействие на посегателства срещу нея, Университетско издателство "Епископ Константин Преславски" Шумен, ISBN 978-954-577-981-7, гр. Шумен, 2014 г., 72 с.

³⁵ Диманова, Д. Рискови фактори и заплахи за сигурността в България, Трета международна научна конференция „Наука, образование, иновации”, 21 – 23 май 2014, Шумен, ISBN 978-954-577-970-1. pp. 352-358.

превръща в негова функция. Основен приоритет за демокрацията като процес на обществено съзидание и управление винаги е сигурността на обществото, на управляваните.³⁶

Заклучение

В обобщение на казаното до момента може да се твърди, че националната сигурност отразява връзката на сигурността с нацията свързана със защитеността и реализиране на националните интереси като съвкупност от интересите на държавата, обществото и личността, с определена териториално-държавна общност, характеризираща състоянието на тази нация като цялостна система, включваща обществените отношения и общественото съзнание, обществените институти, съдействащи или препятстващи реализацията на националните интереси.

References:

1. A.A.Prohozheva, „Obshtaya teoriya natsionalnoy bezopasnosti“, M., 2005g.
2. A.Angelov, „Sistemata za natsionalna sigurnost v novite uslovia. ”, Sofia, 2000g.
3. A.Ovchinnikov, „Formirovanie ponyatiya „Natsionalnaya bezopasnosty” v istorii gosudarstvenno pravovoy mysli”, Metodologia politiko-pravovy issledovaniya”, <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-ponyatiya-natsionalnaya-bezopasnost-v-istorii-gosudarstvenno-pravovoy-mysli>
4. A.Saiuta, „Natsionalnaya bezopasnosty kak sotsialnoye yavlenie sovremennaya paradigma”, vestnik voennogo universiteta, ,2007, №3 (11)
5. Aktualizirana strategiya za natsionalna sigurnost na Republika Bulgaria, prieta s reshenie na Narodnoto sabranie na 14.03.2018g., obn. v Darzhaven vestnik, br.26 ot 23.03.2018g.
6. V.Blatin, „Gosudarstvennaya bezopasnosty Rossiyskoy Federatsii: stanovlenie i sovremennoe sodержanie ponyatiya”, <https://cyberleninka.ru/article/n/gosudarstvennaya-bezopasnost-rossiyskoy-federatsii-stanovlenie-i-sovremennoe-soderzhanie-ponyatiya>
7. Vg.Petrovskiy, Doktrina Natsionalnoy bezopasnosti v globalnoy strategii SShA, M., Mezhdunarodnye otnosheniya, 1980.
8. Vzh. Gindev E., „Natsionalna sigurnost i darzhavna mosht”, Tsikal ot lektsii, (shesta lektsia), www.nacbezbgeu
9. D. Ivanov: „Natsionalnata sigurnost na Bulgaria? Ima li myasto za diskusia? ”, 29.05.2017g., <http://epicenter.bg/article/Prof--Dimitar-Ivanov--Natsionalnata-sigurnost-na-Balgariya--Ima-li-myasto-za-diskusiya-/128513/11/0>
10. Dimanova, D. Riskovi faktori i zaplahi za sigurnostta v Bulgaria, Treta mezhdunarodna nauchna konferentsia „Nauka, obrazovanie, inovatsii”, 21 – 23 may 2014, Shumen, ISBN 978-954-577-970-1. pp. 352-358.
11. Zakon za Darzhavna agentsia „Natsionalna sigurnost”, obnarodvan v „Darzhaven vestnik”, br. 109 ot 20.12.2007, s reditsa izmeneniya i dopalneniya v sledvashti broeve; vaprosnata dopalnitelna razporedba e obnarodvana v Darzhaven vestnik, br. 93 ot 2009g.
12. Zakon za zashtita na klasifitsiranata informatsia, priet ot NS na 21.04.2002g., obn. Darzhaven vestnik, № 45, 30.04.2002 s reditsa izmeneniya i dopalneniya v sledvashti broeve.

³⁶ Стойков С., „Предизвикателството на дилемата за сигурност – или какво не искаме да знаем за сигурността?“, Национална кръгла маса „Национална сигурност и миграционен натиск рискове и решения“, проведена през 11 април 2016 г. в Югозападен университет „Неофит Рилски” – Благоевград, Благоевград, книга XII, стр.25

13. Zakon za Upravlenie i Funktsionirane na Sistemata za Zashtita na Natsionalnata Sigurnost, Obn. DV. br.61 ot 11 Avgust 2015g., izm. DV. br.94 ot 13 Noemvri 2018g.
14. Zakon za Upravlenie i Funktsionirane na Sistemata za Zashtita na Natsionalnata Sigurnost, obnarodvan v „Darzhaven vestnik”, br. 61 ot 01.11.2011g.
15. Irina Zhinkina. Strategia bezopasnosti Rossii: Problemy formirovaniya ponyatiynogo apparata, M.: Rossiyskiy nauchnyy fond, 1995g.
16. Koev K., „Sigurnostta na individa bazov faktor za natsionalna sigurnost”, https://www.brodbg.com/news-5-770-Sigurnostta_na_individa_bazov_faktor_za_natsionalna_sigurnost.html.
17. Konstantin Kazakov, „Upravlenie na sistemata za zashtita na natsionalnata sigurnost”, Sofia, 2016g., ISBN 978-954-334-181-8
18. Kontseptsia za natsionalnata sigurnost na Republika Bulgaria, obnarodvana v „Darzhaven vestnik”, br. 46 ot 22.04.1998g.
19. M.Neykova, „Ponyatiето „Natsionala sigurnost” – Savremenni aspekti”
20. R. Hertsog, „Darzhavata prez rannite vremena. Proizhod i formi na upravlenie.”, Sofia, Lik, 1997 g.
21. R.Gyozen, „Panorama na sabitiyata”, „Diskusii po svetovnata sigurnost”, komentar
22. S.Stoykov, „Predizvikatelstvoto na dilemata za sigurnost – ili kakvo ne iskame da znaem za sigurnostta?”, Natsionalna kragla masa „Natsionalna sigurnost i migratsionen natisk riskove i reshenia”, provedena prez 11 april 2016 g. v Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“ – Blagoevgrad, Blagoevgrad, kniga XII
23. S.Stoychev, „Politika za sigurnost i otrana – nyakoi teoretichni polozhenia.”, Sofia, Voenna akademiya „G. S. Rakovski”, 1999g.
24. Strategia za natsionalna sigurnost na Republika Bulgaria, prieta s reshenie ot 08.03.2011g. ot Narodnoto Sabranie, obn. v „Darzhaven vestnik”, br.19 ot 08.03.2011g.
25. Hristov, Hr., Sigurnost na firmata i protivodeystvie na posegatelstva sreshtu neya, Universitetsko izdatelstvo "Episkop Konstantin Preslavski" Shumen, ISBN 978-954-577-981-7, gr. Shumen, 2014 g., 72 s.
26. Tsitat ot: NATIONAL SECURITY STRATEGY 2019 , publication of the NCTV on behalf of the Central Government., <https://english.nctv.nl/documents/publications/2019/09/19/national-security-strategy>
27. Tsitat ot National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 A Secure and Prosperous United Kingdom, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty November 2015, <https://www.gov.uk/government/publications/national-security-strategy-and-strategic-defence-and-security-review-2015>
28. Jack Greene (ed.). Encyclopedia of American Political History. New York: Scribner's, 1984, tsit. po Igory Nogaev, Igory. Kategorii „natsionalnyy interes” i „natsionalnayabezopasnosty.: ЭПК, 2008, № 2